

A MENEKÜLTEK ÉS MIGRÁNSOK JOGI STÁTUSZA A NEMZETKÖZI ÉS EURÓPAI JOGBAN

THE LEGAL STATUS OF REFUGEES AND MIGRANTS IN INTERNATIONAL AND EUROPEAN LAW

Csizy Livia*

Absztrakt

A tanulmány a menekültek és migránsok jogi státuszát vizsgálja a nemzetközi és az európai uniós jog keretei között. Elemzi a menekült és a migráns fogalmának elhatárolását, valamint a Genfi Egyezmény és más releváns nemzetközi dokumentumok szerepét. Kiemelt figyelmet fordít a non-refoulement elvére és annak érvényesülésére. A dolgozat bemutatja az Emberi Jogok Európai Bírósága és az Európai Unió Bírósága joggyakorlatát, különös tekintettel az emberi jogi normák alkalmazására. A kutatás célja annak feltárása, miként biztosítható az emberi jogok védelme az állami szuverenitás és a nemzetközi kötelezettségek közötti egyensúly fenntartása mellett.

Kulcsszavak: menekült, migráns, menedékjog, emberi jogok, Genfi Egyezmény

Abstract

The study examines the legal status of refugees and migrants within the framework of international and european law. It analyzes the distinction between the concepts of refugee and migrant, as well as the role of the 1951 Geneva Convention and other relevant international instruments. Particular attention is given to the principle of non-refoulement and its practical application. The paper presents the jurisprudence of the European Court of Human Rights and the Court of Justice of the European Union, with special regard to the enforcement of human rights standards. The research aims to assess how the protection of human rights can be ensured while maintaining a balance between state sovereignty and international obligations.

Keywords: refugee, migrant, asylum law, human rights, Geneva Convention

Bevezetés

A nemzetközi migráció, valamint a menekültek és migránsok jogi helyzetének kérdése az utóbbi években az egyik legösszetettebb és legvitatottabb témává vált a nemzetközi és nemzeti jogrendszerekben egyaránt. A migrációs válságok és fegyveres konfliktusok következtében a nemzetközi közösség államai gyakrabban szembesülnek a menekültek és migránsok befogadásával és integrációjával kapcsolatos jogi és politikai kihívásokkal. Az általam vizsgált kérdéskör középpontjában az áll, miként érvényesülnek az emberi jogok a nemzetközi jog,

---

*Csizy Livia, ötödéves, nappali tagozatos joghallgató, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar; lvcizy@gmail.com; Konzulens: Dr. Krajnyák Enikő, egyetemi tanársegéd, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Európai és Nemzetközi Jogi Intézet, Nemzetközi Jogi és Összehasonlító-jogi Tanszék, eniko.krajnyak@uni-miskolc.hu

illetve az Európai Unió jogrendje által kialakított keretekben, és hol húzódnak ezen rendszerek közötti határvonalak. A téma aktualitását nemcsak a folyamatosan változó migrációs helyzet, hanem az is indokolja, hogy a migrációval kapcsolatos döntések napjainkban egyre inkább politikai és biztonsági szempontok mentén születnek, miközben az emberi jogi megfontolások háttérbe szorulhatnak. A tanulmány hozzájárulhat annak megértéséhez, hogy az emberi jogok érvényesítése miként biztosítható a nemzetközi kötelezettségek és az uniós autonómia egyensúlyának fenntartása mellett.

1. A menekült- és migránsstátusz jogi fogalmi kerete

1.1. Menekült definíciója

A menekültekre vonatkozó nemzetközi jogi szabályozás központi eleme az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) keretében elfogadott, a menekültek jogállásáról szóló 1951-es genfi egyezmény, valamint annak 1967-es jegyzőkönyve. Ez a két dokumentum meghatározó jelentőségű a témát tekintve, ugyanis a legfontosabb fogalmak kerültek meghatározásra benne. A Genfi Egyezmény célja, hogy azon személyek számára, akiknek saját származási országa nem biztosítja alapvető jogaik védelmét és/vagy üldözi őket, garantálja, hogy egy másik államtól védelmet kaphassanak.¹ A genfi egyezmény 1. cikkében kerül meghatározásra a menekült státusz fogalma: *Aki faji, vallási okok, nemzeti hovatartozása, illetve meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozása, avagy politikai meggyőződése miatti üldözéstől való megalapozott félelme miatt az állampolgársága szerinti országán kívül tartózkodik, és nem tudja, vagy az üldözéstől való vélelmében nem kívánja annak az országnak a védelmét igénybe venni; vagy aki állampolgársággal nem rendelkező és korábbi szokásos tartózkodási helyén kívül tartózkodva ilyen események következtében nem tud, vagy az üldözéstől való félelmében nem akar oda visszatérni.*²

Magyarország 1989-ben csatlakozott a Genfi Egyezményhez. A hazai jogrendszerben két jogszabály rendelkezik a menedékjogról: a 2007. évi LXXX. törvény³ és a 301/2007. számú kormányrendelet⁴. A törvényi szabályozás kiterjed a menedékjog tartalmára, valamint a menekültként, oltalmazottként, valamint menedékesként történő elismerés feltételeire, elismerésére és visszavonására. A törvény szerint, *menekült az a külföldi állampolgár vagy hontalan személy, aki faji, illetőleg vallási okok, nemzeti hovatartozás, meghatározott társadalmi csoporthoz tartozás vagy politikai meggyőződése miatti üldözése, az üldözéstől való megalapozott félelme miatt az állampolgársága szerinti országán kívül tartózkodik, és nem tudja, vagy az üldözéstől való félelmében nem kívánja annak az országnak a védelmét igénybe venni, feltéve, hogy az érintett kérelmére a menekültügyi hatóság menekültként elismerte.* Magyarországon a menekültügyi hatóság feladatait a Belügyminisztérium Országos Idegenrendészeti Főigazgatósága látja el, amely 2019. július 1-i hatállyal a Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal jogutódjaként jött létre.⁵

¹ CSATLÓS Fruzsina: Az afganisztáni menekültek problémájának kezelése civil és katonai eszközökkel, *Szakmai Szemle*, 2015/3. szám, 76.

² 1951. évi genfi egyezmény a menekültek helyzetéről, 1. cikk, 2. bek.

³ 2007. évi LXXX. törvény a menedékjogról.

⁴ 301/2007. (XI. 9.) Korm. rendelet a menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény végrehajtásáról.

⁵ CSATLÓS: i.m., 76-77.; KAROLINY Eszter – MOHAY Ágoston: A nemzetközi migráció jogi keretei, *Publikon*, ID essay 455, 22-23., <http://www.publikon.hu/htmls/tanulmanyok.html?essayID=455> (letöltés ideje: 2026.01.20.)

1.2. Migráns definíciója

Egyre gyakrabban találkozhatunk azzal, hogy a médiában és a közbeszédben a *menekült* és *migráns* kifejezéseket egymás szinonimájaként használják. Ez a két szó viszont eltérő jelentéssel bír és az összekeverésük problémákat is okozhat. A menekültek és a migránsok keverése súlyos következményekkel járhat a menekültek életére és biztonságára nézve. A két fogalom összekeverése eltereli a figyelmet a menekültek számára szükséges speciális jogi védelemről. A migránsok nem közvetlen üldözés vagy halál fenyegetése miatt döntenek a kivándorlás mellett, hanem munka, oktatás, családgyesítés vagy egyéb okok miatt hagyják el a hazájukat. A menekültekkel ellentétben, akik nem térnek vissza biztonságosan a hazájukba, a migránsok nem szembesülnek ilyen akadályokkal. Ha úgy döntenek, hogy hazatérnek, akkor továbbra is részesülnek a kormányuk védelmében. Egyes országok kormányainak fontos ez a megkülönböztetés, ugyanis saját törvényeik és eljárásaik szerint kezelik a migránsokat. A menekültekkel kapcsolatban az országok a nemzeti jogszabályokban és a nemzetközi jogban meghatározott menekültvédelmi és menedékjogi normák szerint járnak el. Minden országnak konkrét felelőssége van azok iránt, akik a területükön vagy határaikon belül menedéket keresnek.⁶ A *migráció* szó a latin *migratio* kifejezésből ered, jelentése fizikai elmozdulás, helyváltoztatás, vándorlás. A Nemzetközi Migrációs Szervezet⁷ definíciója alapján *személyek szokásos tartózkodási helyükről való nemzetközi határokon átvétel vagy államhatáron belüli elvándorlása*.⁸ Számos elméleti modell és iskola jött létre a 19. századtól kezdve, melyek a migrációt kiváltó okokat vizsgálták. Ennek ellenére a nemzetközi migrációval kapcsolatban máig nem létezik egy egységes és átfogó elmélet, továbbá nincs elfogadott szempontrendszer sem a migráció típusainak meghatározására és csoportosítására sem.⁹

1.3. A non-refoulement elve

A korábban is említett Genfi Egyezmény a menekült státusz fogalmának meghatározása mellett rendelkezik a visszaküldés tilalmáról is. A nemzetközi jogban ez a *non-refoulement*-ként ismert elv. Ennek alapján *egyetlen Szerződő Állam sem utasítja ki vagy küldi vissza a menekültet azon ország területének határára, ahol élete vagy szabadsága faji, vallási okokból, nemzeti hovatartozása miatt, vagy abból az okból van veszélyeztetve, hogy bizonyos társadalmi csoporthoz tartozik, vagy bizonyos politikai véleményt vall*.¹⁰ Ez a fogalom a menedékjog egyik központi eleme. A Genfi Egyezményen kívül más emberi jogi dokumentumban is megfogalmazásra került: a kínzás elleni egyezményben¹¹ és az Európai Unió alapjogi chartájában¹² is szerepel más megfogalmazásban. Az elv alkalmazásakor a konzekvencialista értelmezést kell követni. Ez azt jelenti, hogy nem a *honnan*, hanem a *hová* számít. Ebből következik az is, hogy nemcsak az állam területén, hanem annak határán is érvényre jutható. Bár kiindulási pontnak tekinthető, hogy az állam szuverenitásának elidegeníthetetlen része

⁶ Adrian EDWARDS: UNHCR viewpoint: 'Refugee' or 'migrant' - Which is right?, UNIS/INF/513, 2015., <https://unis.unvienna.org/unis/en/pressrels/2015/unisinf513.html>

⁷ International Organization for Migration (IOM)

⁸ IOM – Key Migration Terms

⁹ CSATLÓS Fruzsina: A vegyes migráció és az UNHCR 10 pontos cselekvési tervének alkalmazhatósága a líbiai menekültek esetében, Nemzetbiztonsági Szemle, II. évfolyam, 2. szám, 2014, 6-8.

¹⁰ 1989. évi 15. törvényerejű rendelet a menekültek helyzetére vonatkozó 1951. évi július hó 28. napján elfogadott egyezmény, valamint a menekültek helyzetére vonatkozóan az 1967. évi január hó 31. napján létrejött jegyzőkönyv kihirdetéséről.

¹¹ Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment

¹² Charter Of Fundamental Rights Of The European Union

annak eldöntése, hogy mely külföldi személyeket távolítja el és tartja távol a területétől, ez a szuverén jog csak a nemzetközi jog által meghatározott határokon belül és a vonatkozó emberi jogok tiszteletben tartásával gyakorolható. A tilalom kiterjed a közvetett visszaküldésre is, így az államok kötelezettsége kiterjed arra, hogy ne utasítsanak vissza személyeket olyan országba, ahol fennállna a veszélye, hogy olyan országba szállítják át az érintett személyt, ahol ilyen bánásmódnak lenne kitéve (lánc-visszaadás).¹³

2. Nemzetközi jogi keretek és alapelvek

2.1. Genfi Egyezmény

1951 júliusában rendezték meg Genfben a menekültek és hontalanok helyzetéről szóló konferenciát, ahol elfogadták az ENSZ (Egyesült Nemzetek Szervezete) 1951. évi menekültek helyzetéről szóló egyezményét.¹⁴ Ehhez szorosan kapcsolódik az 1967. évi New Yorki-i kiegészítő jegyzőkönyv. Ez a két dokumentum meghatározó jelentőségű a témát tekintve, ugyanis a legfontosabb fogalmak kerültek meghatározásra benne. A Genfi Egyezmény célja, hogy azon személyek számára, akiknek saját származási országa nem biztosítja alapvető jogaik védelmét és/vagy üldözi őket, garantálja, hogy egy másik államtól védelmet kaphassanak. Eredetileg csak az 1951. január 1-je előtt elmenekült személyekkel foglalkozott az egyezmény, majd az 1967-es kiegészítő jegyzőkönyv kiterjesztette a hatályát a földrajzi és időbeli korlátok megszüntetésével. Kiemelendő a tény, hogy a világ államainak többsége az egyezmény és a kiegészítő jegyzőkönyv legalább egyikét elfogadta, ratifikálta, továbbá beépítette a nemzeti jogalkotási folyamataiba.¹⁵ Az egyezmény a menekült definiálása mellett meghatározza a korábban már említett kiutasítás vagy visszaküldés tilalmát, azaz a non-refoulement elvét is.

2.2. Az emberi jogok és a menekültjog kapcsolata

Menekültügyi szempontból jelentős az ENSZ Közgyűlése által 1948 decemberében elfogadott Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, amely, mint ajánlás kötelezettséget nem ró az államokra, ugyanakkor kiemelkedő politikai jelentősége van.¹⁶ A második világháborút követő emberi jogi rendszer egyik alapvető dokumentuma, és már megfogalmazta a menedékjog elvét is. Az EJENY 14. cikke kimondja, hogy minden embernek joga van üldöztetés elől más országban menedéket keresni és annak védelmét élvezni. Ugyanakkor ez a jog nem érvényesíthető olyan esetben, amikor az üldözés közönséges bűncselekményen alapul, vagy az érintett személy az Egyesült Nemzetek céljaival és alapelveivel ellentétes tevékenységet folytatott.¹⁷ A genfi egyezmény teljes egészében ezen jog gyakorlásának feltételeit és következményeit szabályozza, már az 1. cikkben, ahol a menekült fogalmát határozza meg.¹⁸ Továbbá, az egyezmény már a preambulumban is hivatkozik az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatára, miszerint az alapvető jogok és szabadságok az embereket megkülönböztetés

¹³ KLENNER Zoltán (szerk.): Menekültügyi ismeretek, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019, 21, 81-83.

¹⁴ 1989. évi 15. törvényerejű rendelet a menekültek helyzetére vonatkozó 1951. évi július hó 28. napján elfogadott egyezmény valamint a menekültek helyzetére vonatkozóan az 1967. évi január hó 31. napján létrejött jegyzőkönyv kihirdetéséről

¹⁵ CSATLÓS Fruzsina: Az afganisztáni menekültek problémájának kezelése civil és katonai eszközökkel, Szakmai Szemle, 2015/3. szám, 76.

¹⁶ KLENNER Zoltán (szerk.): Menekültügyi ismeretek, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019, 19.

¹⁷ KAROLINY– MOHAY: i.m., 3-4.

¹⁸ 1951. évi genfi egyezmény a menekültek helyzetéről, 1. cikk, 2. bek.

nélkül illetik meg.¹⁹ Ebből is látható, hogy az *emberi méltóság* tisztelete mindkét dokumentumban kiemelésre kerül. Az EJENY 1. cikke is kimondja, hogy minden emberi lény szabadon születik és egyenlő méltósága és joga van.²⁰ A megkülönböztetés tilalmáról, más néven a *diszkrimináció tilalmáról* a nyilatkozat 2. cikkében olvashatunk. Ennek értelmében minden ember jogosult a nyilatkozatban rögzített valamennyi jog és szabadság élvezetére, bármiféle megkülönböztetés nélkül, különösen faj, bőrszín, nem, nyelv, vallás, politikai vagy egyéb meggyőződés, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyon, születés vagy bármely más körülmény alapján.²¹ Hasonlóan kerül megfogalmazásra a genfi egyezmény 3. cikkében is: a szerződő államok az egyezmény rendelkezéseit a menekültekre faji, vallási vagy származási ország szerinti megkülönböztetés nélkül alkalmazzák.²²

3. Regionális védelem és EU-s jogi keretek

3.1. Az Európai Unió Alapjogi Chartája és az Emberi Jogok Európai Egyezménye

Az *Európai Unió Alapjogi Chartájának*²³ 2000. december 7-i elfogadása mérföldkőnek számított az alapvető jogok védelmének európai jogi rendszerében. Megerősítette a jogok láthatóságát az Európai Unió Bíróságának gyakorlatában, továbbá szerepüket az alkotmányosság mércéjeként. A Charta minden olyan rendelkezésének, amelynek személyi hatályát a szöveg kifejezetten nem korlátozza, egyaránt alkalmazhatónak kell lennie az uniós polgárookra és a nem uniós polgárookra. A II. fejezet utolsó két rendelkezése, a 18. és 19. cikk, amelyek a szabadság értékét értelmező jogokat foglalják magukban.²⁴ A charta 18. cikke a menedékjogot fogalmazza meg: a menekültek jogállásáról szóló 1951. július 28-i genfi egyezmény és az 1967. január 31-i jegyzőkönyv rendelkezéseivel, valamint az Európai Unióról szóló szerződéssel és az Európai Unió működéséről szóló szerződéssel összhangban a menedékjogot biztosítani kell.²⁵ A 19. cikk a kiutasítás, kitoloncolás vagy kiadatás esetén biztosított védelmet szabályozza, miszerint tilos a kollektív kiutasítás. Továbbá senki sem toloncolható ki vagy utasítható ki olyan államba, vagy adható ki olyan államnak, ahol komolyan fenyegeti az a veszély, hogy halálra ítélik, kínozzák, vagy más embertelen bánásmódnak vagy büntetésnek vetik alá.²⁶

Az *Emberi Jogok Európai Egyezménye*²⁷ (EJEE) egy nemzetközi szerződés, amelyet az Európa Tanács (ET) 1949-ben dolgozott ki, 1950-ben nyitották meg aláírásra, és 1953-ban lépett hatályba. Az Egyezmény az emberi jogok alapvető katalógusát hozta létre, és három intézményt határozott meg annak végrehajtásáért és érvényesítéséért felelős szervként: az Emberi Jogok Európai Bizottságát, a Miniszteri Bizottságot, valamint az Emberi Jogok Európai Bíróságát (EJEB). Az évek során az Egyezményt többször módosították, így új emberi jogok kerültek be az eredeti listába. 1998-ban a korábbi Emberi Jogok Európai Bizottságát és régi bíróságot felváltotta az egyetlen és állandó Emberi Jogok Európai Bírósága. A szerződő államok

¹⁹ 1951. évi genfi egyezmény a menekültek helyzetéről, Bevezetés

²⁰ Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata (EJENY), 1. cikk

²¹ EJENY 2. cikk

²² 1951. évi genfi egyezmény a menekültek helyzetéről, 3. cikk

²³ The Charter of Fundamental Rights of the European Union

²⁴ Salvatore Fabio NICOLOSI: Going Unnoticed? Diagnosing the Right to Asylum in the Charter of Fundamental Rights of the European Union, *European Law Journal*, Vol. 23, No. 1-2, 2017, 94-95.

²⁵ Az Európai Unió Alapjogi Chartája, 18. cikk

²⁶ Az Európai Unió Alapjogi Chartája, 19. cikk

²⁷ The European Convention on Human Rights

számára kötelezővé vált azon jog biztosítása, hogy az egyének az EJEB-hez fordulhassanak.²⁸ Az EJEE kifejezetten nem tartalmaz menedékkérőkre vonatkozó rendelkezéseket, azonban az egyezmény általános jogvédelmi szabályai, különösen a 3. cikk, jelentőséggel bírnak. Ennek fő oka, hogy a speciális egyezmények, például az 1951-es genfi egyezmény, egyrészt nem szabályozzák a menekültstátusz megállapításához kapcsolódó eljárási kérdéseket, másrészt nem rendelkeznek hatékony végrehajtási mechanizmussal. A genfi egyezmény végrehajtását felügyelő ENSZ Menekültügyi Főbiztosság hatásköre nem terjed túl a nemzetközi jogban a soft law jellegű ajánlások és iránymutatások kidolgozásán, amelyeket a részes államok részben vagy egészben figyelmen kívül hagyhatnak. Ezzel szemben az EJEE végrehajtását felügyelő Emberi Jogok Európai Bírósága elsősorban az eljárásban részes tagállamokra, másodsorban pedig ítéletei révén, amelyek kötelező erővel bírnak az összes részes állam számára, fokozatosan kialakíthatja az egyes ügyekhez kapcsolódó európai minimumkövetelményeket. Ebben a folyamatban az EJEB gyakran támaszkodik a Menekültügyi Főbiztosság által kidolgozott iránymutatásokra.²⁹

3.2. EJEB és az EUB vonatkozó joggyakorlata

Az *Emberi Jogok Európai Bírósága* (EJEB) az 1953-ben hatályba lépő Emberi Jogok Európai Egyezménye betartását felügyelő bíróság, melynek székhelye Strasbourg. Ez az intézmény az Európa Tanács egyik legfontosabb egyezménye alapján jött létre, amelynek mind a 46 tagállama részes fele. Az EJEB a migrációs és menekültügyi kérdésekben is jelentős számú ügyet vizsgál, és ítélezik az érintett jogok érvényesüléséről. A kérelmeket írásban lehet benyújtani nemzeti nyelven, így magyar nyelven is. Alapvetően az EJEB-hez csak akkor lehet fordulni, ha minden nemzeti jogorvoslati lehetőséget kimerítettek az Egyezmény 35. cikkével összhangban. A bíróság előtt jellemzően³⁰ természetes személyek állnak szemben államokkal, amelyek vélelmezhetően jogsértést követtek el.³¹

Az *Európai Unió Bíróságát* 1952-ben alapították, székhelye Luxembourgban található. Feladta arról gondoskodni, hogy az uniós jogot mindegyik EU-tagállam azonos módon alkalmazza, továbbá rendezze a tagállami kormányok és uniós intézmények közötti jogvitákat is. Egyes esetekben magánszemélyek, cégek vagy akár szervezetek is indíthatnak keresetet, ha valamelyik uniós intézmény megsértette a jogaikat.³²

Az *Európai Unió Bírósága* (EUB) elsősorban az uniós jog értelmezésével és alkalmazásával foglalkozik, biztosítva annak egységes értelmezését és alkalmazását a tagállamokban. Hatásköre kiterjed az uniós szerződések, valamint az uniós jog másodlagos forrásai értelmezésére és érvényesítésére az EU jogi keretrendszerén belül. Az EUB ítéletei kötelező erővel bírnak az uniós jogrendszeren belül. Ezzel szemben az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) az Emberi Jogok Európai Egyezményét (EJEE) értelmezi és hajtja végre. Az EJEB államok felett gyakorol joghatóságot, nem pedig az Európai Unió intézményei felett. Az

²⁸ Maša MAROCHINI: The interpretation of the European Convention on human rights. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, Vol. 51, 2014/1, 63-64.

²⁹ MINK Júlia: Az Emberi Jogok Európai Egyezménye 3. cikkének érvényesülése az EU menedékjogi szabályozásában. 2010. 355-369., <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/35083?show=full> (letöltés ideje: 2026.01.20.)

³⁰ Emberi Jogok Európai Egyezménye, 34.cikk. Ezen felül államok közötti ügyekben is van joghatósága a Bíróságnak (EJEE 33. cikk), de azon ügyek száma jóval kevesebb.

³¹ KLENNER Zoltán (szerk.): Menekültügyi ismeretek, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019, 52.

³² Az Európai Unió hivatalos portáljához tartozó weboldal: Az Európai Unió Bírósága (EUB), https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/court-justice-european-union-cjeu_hu#ref-%C3%A1ttekint%C3%A9s

EJEB ítéletei kötelezőek az Európa Tanács tagállamai számára az Emberi Jogok Európai Egyezményének megsértésével kapcsolatban, azonban nem kötelezik közvetlenül az Európai Unió intézményeit. Az EUB elismeri az Emberi Jogok Európai Egyezményét és az EJEB joggyakorlatát, gyakran elsődlegesen az uniós jogforrásokat, azon belül is az Európai Unió Alapjogi Chartájának szemszögéből értelmezni az alapvető jogokat. Azt is elmondhatjuk viszont, hogy az EJEB ítélkezési gyakorlata alapvető hivatkozási pontot jelent az emberi jogi standardok tekintetében egész Európában. Az EJEB az emberi jogi jogsértések vizsgálatát átfogó, eseti alapon történő elemzés révén végzi, és fejleszti, valamint pontosítja azokat a standardokat, amelyek az Európa Tanács valamennyi tagállamára alkalmazandók.³³

Az *M.S.S. kontra Belgium és Görögország ügy*³⁴ mérföldkőnek számító ítélet a strasbourgi bíróság gyakorlatából, nemcsak azért, mert ez volt az első sikeres és elfogadhatónak minősített ügy a Dublin II. rendelet alkalmazásával kapcsolatban, hanem azért is, mert rámutatott a tagállamok azon kötelezettségére, hogy tiszteletben tartsák az emberi jogokat, és a Dublin-rendszert az Emberi Jogok Európai Egyezményével összhangban alkalmazzák. A Dublin II. rendelet a Közös Európai Menekültügyi Rendszer³⁵ részeként elfogadott jogi eszközök egyike. A rendelet olyan mechanizmust hozott létre, amely meghatározta, melyik uniós tagállam felelős egy harmadik országbeli állampolgár menedékkérelmének vizsgálatáért és elbírálásáért. Az főszabály az, hogy az az ország felelős, amelyben a menedékkérelmet először benyújtották. A rendelet értelmében, ha egy tagállam úgy véli, hogy a kérelem elbírálásáért egy másik tagállam a felelős, kérelmezheti a menedékkérő áthelyezését a felelős tagállamba.³⁶ A tényállás szerint a kérelmező, afgán állampolgár, 2008-ban érkezett az Európai Unió területére Görögországon keresztül, ahol a hatóságok rögzítették az ujjlenyomatát. Anélkül, hogy menekültstátusz iránti kérelmet nyújtott volna be, tovább utazott Belgiumba, ahol benyújtotta a kérelmét. A EUODAC-rendszeren keresztül a belga hatóságok értesültek arról, hogy a kérelmező Görögországon keresztül lépett be az EU-ba. A belga hatóság úgy döntött, hogy nem ad tartózkodási engedélyt, és elrendelte a kérelmező Görögországba történő visszaküldését. Annak ellenére, hogy a kérelmező két alkalommal fellebbezett, és hogy az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága (UNHCR) levélben felhívta a figyelmet a Görögországban uralkodó, menedékkérők számára elégtelen körülményekre, a belga hatóságok azzal érveltek, hogy nincs ok feltételezni, hogy Görögország ne teljesítené az uniós jogból és az 1951-es Genfi Egyezményből eredő kötelezettségeit. A kérelmezőt 2009-ben visszaszállították Görögországba, ahol állítása szerint embertelen és megalázó bánásmódnak minősülő, borzalmas körülmények között tartották fogva. A fogva tartás, valamint a menedékkérelme kezelésének módja, amelynek következtében hajléktalanná vált és nyomorban élt az utcán, a kérelmező szerint az Emberi Jogok Európai Egyezménye 3. cikkének (kínzás tilalma) megsértését jelentette. Az EJEB figyelembe vette, hogy Görögország, mint az EU külső határát képező állam, jelentős terhet visel a menedékkérők érkezése miatt. Továbbá azt is hangsúlyozta, hogy ez nem mentesíti az államot az EJEE 3. cikkében foglalt kötelezettség tiszteletben tartása alól. A kérelmező fogva tartása és életkörülményei valóban embertelen és megalázó bánásmódot jelentettek. Emellett a görög hatóságok általi menedékkérelme vizsgálatának hiányosságai szintén az Egyezmény 3. és 13. cikkének (hatékony jogorvoslathoz való jog) megsértését jelentették. A Bíróság megállapította, hogy Belgium is megsértette az EJEE 3. és

³³ MOLNÁR Tamás: The impact of ECtHR case-law on the CJEU's interpreting of the EU's return *acquis*: More than it first seems?, *Hungarian Journal of Legal Studies*, 62. évfolyam, 4. szám, 2021, 273-276.

³⁴ Case Of M.S.S. V. Belgium And Greece, application no. 30696/09

³⁵ Common European Asylum System – CEAS

³⁶ Joanna BUCKLEY: Case Comment: N.S v Secretary of State for the Home Department (C-411/10), *eutopialaw*, 2012, <https://eutopialaw.wordpress.com/2012/01/25/case-comment-n-s-v-secretary-of-state-for-the-home-department-c-41110/>

13. cikkét, mivel a kérelmezőt olyan államba küldte, ahol embertelen bánásmódnak lett kitéve, és nem vizsgálta megfelelően a kérelmet, valamint nem biztosította a kérelmező számára a hatékony jogorvoslat lehetőségét. Ezzel a döntéssel az EJEB gyakorlatilag megszüntette a tagállamok közötti kölcsönös bizalom elvét. Ezzel a döntéssel megrendült a Dublin-rendelet egyik alap gondolata, nevezetesen az, hogy a menedékkérőket visszaküldhetik a felelős tagállamokba.³⁷

Az Európai Unió Bíróságának joggyakorlatát tekintve a *Jawo-ügy* kiemelkedő jelentőséggel bír. Az ügy névadója, a gambiai származású Abubacarr Jawo 2014 decemberében nyújtott be menedékkérelmet Németországban. Ugyanakkor ezt megelőzően már benyújtott menedékkérelmet Olaszországban is. A német hatóságok ezért felkérték az olasz hatóságokat, hogy vegyék vissza az érintett személyt, ám az olasz fél nem válaszolt a megkeresésre. Jawo a Baden–Württembergi Közigazgatási Felsőbíróság előtt vitatta a kiutasítását elrendelő határozat jogszerűségét. Keresetében különösen arra hivatkozott, hogy az Olaszországnak tervezett átadása jogellenes lenne, mivel az olasz menekültügyi eljárásban, a kérelmezők befogadási feltételeiben, valamint a nemzetközi védelmet élvező személyek életkörülményeiben rendszerszintű hiányosságok tapasztalhatók. A Baden–Württembergi Közigazgatási Felsőbíróság ezzel összefüggésben azt kérte az Európai Unió Bíróságától, hogy értelmezze a Dublin III. rendeletet, valamint az embertelen vagy megalázó bánásmód tilalmát, amely az Alapjogi Chartában szerepel. A Dublin III. rendelet értelmében, ha egy személy az Unió területén kívülről, szabálytalan határátlépés útján érkezik valamely tagállamba, és ezt követően az Unió területén menedékkérelmet nyújt be, akkor a kérelmének elbírálásáért a tiltott határátlépés helye szerinti tagállam a felelős. A német bíróság hivatkozott a Svájci Menekültsegélyező Szervezet 2016. augusztusi jelentésére is, amely konkrét megállapításokat tartalmaz arra vonatkozóan, hogy Olaszországban a nemzetközi védelemben részesülő személyeket az a veszély fenyegeti, hogy a társadalom perifériájára szorulva hajléktalanná válnak, és nélkülözésbe kerülnek. A jelentés szerint az olasz szociális rendszer fejletlenségét az olasz lakosság körében jellemző családi szolidaritás részben ellensúlyozza, azonban ez a nemzetközi védelemben részesülő személyekre nem terjed ki. Emellett a dokumentum rámutat az integrációs intézkedések hiányosságaira is Olaszországban. Az Európai Unió Bírósága 2019. március 19-én hozott ítéletében emlékeztetett arra, hogy a közös európai menekültügyi rendszer a tagállamok közötti kölcsönös bizalom elvén alapul. Ennek megfelelően vélelmezni kell, hogy a tagállamok olyan bánásmódot biztosítsanak, amely összhangban áll az Alapjogi Charta, a Genfi Egyezmény és az Emberi Jogok Európai Egyezménye előírásaival. A Bíróság hangsúlyozta azt is, hogy nem zárható ki, hogy a gyakorlatban a rendszer egy adott tagállamban súlyos működési nehézségekkel szembesül. Ennek következtében, ha a Bíróság megállapítja az embertelen vagy megalázó bánásmód veszélyét a másik tagállamban, akkor a bíróságnak értékelnie kell, hogy a rendszerben fennálló hiányosságok valóban rendszerszintűek, általánosak, vagy egy bizonyos személycsoportot érintenek. Az ilyen hiányosságok csak akkor ütköznek az embertelen vagy megalázó bánásmód tilalmába, ha azok különösen súlyos mértéket érnek el. Ezt a súlyosságot akkor kell megállapítani, ha az érintett személy akaratától és választásától függetlenül súlyos anyagi nélkülözésnek van kitéve és ez a helyzet a fizikai vagy lelki egészségének sérelmével, illetve állapotának az emberi méltósággal összeegyeztethetetlen romlásával járhat. Az a pusztán tény, hogy a szociális védelem és/vagy az életkörülmények az új nemzetközi védelem iránti kérelem benyújtásának helye szerinti tagállamban kedvezőbbek, mint a főszabály szerint felelős tagállamban vagy a kiegészítő

³⁷ Case Of M.S.S. V. Belgium And Greece, application no. 30696/09

Zarah SCHMIDT: Deficiencies of the Dublin Regulation and the Solidarity Remedy Exemplified by Analysing Cases MSS v Belgium and Greece and Tarakhel v Switzerland, *Helsinki Law Review*, Vol. 10, 2016/2, 71-72.

védelmet már biztosító tagállamban, nem alapozza meg azt a következtetést, hogy az érintett személy az utóbbi tagállamnak történő átadás esetén az embertelen vagy megalázó bánásmód tényleges veszélyének lenne kitéve. A Bíróság ezért arra a következtetésre jutott, hogy az uniós joggal nem ellentétes, ha egy nemzetközi védelmet kérelmezőt a felelős tagállamnak átadnak, vagy ha a menekültjogállás iránti kérelmet elfogadhatatlanként elutasítják azzal az indokkal, hogy a kérelmezőnek egy másik tagállam már biztosított kiegészítő védelmet. Ez alól kivételt képez, ha megállapítást nyer, hogy a kérelmező az említett másik tagállamban akaratától és személyes választásától függetlenül súlyos anyagi nélkülözéssel szembesül.³⁸

4. Szuverenitás és nemzetközi kötelezettségek közötti feszültségek

4.1. Határvédelem és a non-refoulement konfliktusai

Az ENSZ által a nemzetközi migrációval kapcsolatban létrehozott globális bizottság már 2005-ben megállapította, hogy számos állam, különösen a gazdagabb országok, több milliárd dollárt fordítottak különböző határellenőrzési intézkedésekre. Ide tartozik a határrendészek és bevándorlási tisztviselők létszámának növelése, határkerítések és falak építése, az engedély nélküli utazó migránsok tilalma és letartóztatása, a vízumkövetelmények szigorítása, valamint a géppel olvasható útlevelek és biometrikus adatok alkalmazása. Az államok emellett jelentős erőfeszítéseket tettek az embercsempészek és emberkereskedők visszaszorítására, és különböző jogi és adminisztratív intézkedéseket vezettek be annak érdekében, hogy gyorsan elutasítsák azokat a menedékkérelmeket, amelyeket nyilvánvalóan megalapozatlanok. Az illegális migráció korlátozását vagy megszüntetését célzó intézkedések gyakran ellentétbe kerülhetnek a területi menedékjog biztosításának szükségességével.³⁹ Az ENSZ 1967. december 14-i, a területi menedékjogról szóló deklarációja kimondja, hogy a menekülteket nem lehet olyan intézkedéseknek alávetni, mint a határon való visszafordítás vagy kiutasítás olyan országba, ahol üldöztetés fenyegeti őket, még akkor sem, ha már beléptek a menedéket nyújtó állam területére. A területi menedékjog alapvető feltétele, hogy a védelmet nyújtó ország területén kell kérni. Ebben gyakran akadályba ütköznek, mivel a menedéket kereső személyek sokszor nem tudnak belépni az adott ország területére, így nem férnek hozzá a védelemhez. Az UNHCR is megfogalmazta észrevételeiben annak létfontosságát, hogy a menedékkérők bejuthassanak abba az országba, ahol nemzetközi védelmet kívánnak kérni, valamint hozzáférjenek ahhoz az eljáráshoz, amelyben kérelmük jogosságát vizsgálják. Enélkül a védelemre szoruló személyek nem részesülnek abban az elbánásban, amelyet számukra a genfi egyezmény, más nemzetközi szerződések, illetve az uniós és nemzeti jog biztosít, ami a non-refoulement elv megsértésének veszélyét is felvetné. Szűkebb értelemben a területhez való hozzáférés annyit jelent, hogy a menedékkérő bejuthat a védelmet nyújtó ország területére. Nyilvánvaló az is, hogy ennek önmagában kevés értelme lenne, ha a belépéshez nem társulna legalább átmeneti tartózkodási jog. Ezt a jogot a nemzetközi menekültügyi terminológia területen maradási jognak nevezi.⁴⁰

³⁸ CJEU - Case C-163/17 Jawo, 19 March 2019

LEHÓCZKI Balázs: A nemzetközi védelemben részesülő személyek joga a megfelelő szintű ellátásra, *Acta Humana–Emberi Jogi Közlemények*, 2019/2, 121–128.

³⁹ ENSZ Nemzetközi Migráció Globális Bizottsága

⁴⁰ SZÉP Árpád: A menedékkérők hozzáférése az államterülethez. Elérhető-e az egyensúly a menedékjog és az illegális migrációval szembeni küzdelem között?, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar - Jog- és Államtudományi Doktori Iskola, Budapest, 2017, 34-36.

4.2. Migrációs válságok

A migráció az emberiség történetének állandó jelensége, amely időről időre eltérő mértékben, hol erőteljesebben, hol visszafogottabban jelentkezett. Az Európai Unió az elmúlt évtizedben egyre erősödő migrációs nyomással szembesült, amelynek háttérében összetett gazdasági, politikai és társadalmi tényezők állnak. 2015-ben az Eurostat adatai szerint 1 126 860 fő nyújtott be menedékkérelmet az unió területén, ami több mint kétszerese volt az előző évi számnak. A menedékkérők többsége a kelet-mediterrán migrációs útvonalon keresztül érkezett, vagyis a Közel-Keletet használta tranzitként, illetve onnan indult útnak.⁴¹ Az említett időszakot megelőzően több válság is kibontakozott a térségben, amelyek jelentős mértékben hozzájárultak a migrációs folyamatok felerősödéséhez. 2011-ben kezdődött az *arab tavasz*, amelynek során Észak-Afrika több országában forradalmak törtek ki a fennálló rezsimek megdöntésének céljával. Az ebből fakadó instabilitás már 2012-ben komoly menekülthullámot indított el, amely elsősorban Európa déli államait érintette. Ugyanebben az időszakban, 2011-ben az Egyesült Államok kivonta Irakban állomásozó csapatait, ezzel párhuzamosan Afganisztánban már egy évtizede zajlott a terrorizmus elleni háború. 2011-ben tört ki a szíriai polgárháború is, amely évekig elhúzódott, és az ország helyzete a mai napig nem rendeződött. Ezek az események együttesen hozzájárultak az európai migrációs hullám kialakulásához, és meghatározó szerepet játszottak a menekültválság elmélyülésében.⁴²

2022. február 24-én *Oroszország megtámadta Ukrajnát*, ami nemcsak súlyos, globális biztonságpolitikai és gazdasági következményekkel járt, hanem egy jelentős menekülthullámot is elindított. Az ukrán hadsereg ellenállását és az elfoglalt területek nagy részének visszafoglalását követően megindult a menekültek visszaáramlása, ám a háború elhúzódásával egyre valószínűbb, hogy milliók maradhatnak tartósan az Európai Unió területén. Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának adatai szerint 2022. február 24. és 2023. február 28. között Ukrajna területéről 19,5 millió fő hagyta el az országot a határátkelőhelyeken regisztrálva, 11 millió fő pedig belépéssel, ami azt jelenti, hogy 8,5 millióval többen hagyták el az országot, mint ahányan visszatértek. Az ENSZ adatai szerint 2023. március 14-én az ukrain menekültek száma az európai országokban 8,1 millió fő volt. Az ukrán állampolgárok 90 napig tartózkodhatnak vízummentesen az Európai Unió területén, ezt követően, ha tovább kívánnak maradni, menedékkérelmet kell benyújtaniuk. 2023. március 14-ig az UNHCR adatai szerint 4 901 577 ukrán menekült nyújtott be kérelmet menekültstátusért valamely európai országban.⁴³

A *palesztinok* szintén egyike azon csoportoknak, akik menedékkért folyamodnak Európában és világszerte, egyre gyakrabban engedély nélküli utakon, különböző tengeri útvonalakon keresztül.⁴⁴ Az ENSZ Palesztin Menekülteket Segélyező és Munkaközvetítő Hivatalát a Közel Keleten⁴⁵ 1949. december 8-án hozták létre az első arab–izraeli háborút követően, kifejezetten a palesztin menekültek védelmének biztosítására. Az évtizedek során számos terv született az UNRWA mandátuma alá tartozó személyek vissza- vagy áttelepítésére,

⁴¹ CSICSMANN László: Az Európai Unió és a közel-keleti válságok migrációs következményei, *Külgügyi Szemle*, 24.3, 2025, 172-174.

⁴² BERTALAN Dávid: A tömeges migrációs válság, valamint a rendészet és a honvédelem kapcsolata, *Hadtudományi Szemle*, 15.3, 2022, 24-25.

⁴³ MOLNÁR D. Erzsébet, PALLAY Katalin, MOLNÁR D. István, DARCSI Karolina: Ukrajnai menekülthelyzet és az ideiglenes belső menekültek helyzete a Beregszászi járás határmenti településein 2022-ben, *Tér és Társadalom*, 37. évfolyam, 4. szám, 2023, 87-89.

⁴⁴ Itamar MANN: Between asylum and liberation: The new Palestinian refugees, *European Journal of International Law*, Vol. 34 no. 2, 2023, 496-497.

⁴⁵ The United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East (UNRWA)

illetve helyzetük rendezésére, viszont ezek kudarcot vallottak. Részben azért, mert a térség országai a palesztin menekülteket ütkártyaként kívánták használni Izraellel szemben, és elutasították tömeges befogadásukat, részben pedig azért, mert az otthonaikat elhagyni kényszerülők eleinte a mielőbbi hazatérésben reménykedtek. A következő évtizedek során az arab–izraeli háborúk, az izraeli és palesztin lakosság közötti konfliktusok, valamint a palesztin népesség gyors növekedése miatt az UNRWA mandátuma alá tartozó menekültek száma a kezdeti 750 000 főről 5,5 millió főre nőtt.⁴⁶

5. Összegzés

A tanulmány rámutatott, hogy a nemzetközi jog, elsősorban az Emberi Jogok Európai Egyezménye (EJEE), a Genfi Egyezmény, valamint az ezekhez kapcsolódó Emberi Jogok Európai Bíróságának (EJEB) gyakorlata meghatározó alapot teremt a migráció és menedékjog fejlődéséhez. Ugyanakkor az Európai Unió Bírósága (EUB) saját autonóm jogértelmezése révén olyan önálló normarendszert alakított ki, amely egyrészt kiegészíti, másrészt időnként feszültségbe kerül a nemzetközi jogi előírásokkal. Az elmúlt évek eseményei azonban egyértelművé tették, hogy a jelenlegi nemzetközi jogi keretek egyre nehezebben tudnak reagálni a migráció új kihívásaira. Az éghajlatváltozás okozta klímamigráció, a hosszú távú fegyveres konfliktusok, valamint az egyre gyakoribb humanitárius válságok olyan összetett helyzeteket teremtenek, amelyek túlmutatnak a klasszikus menekültjogi megközelítésen. Ezek a tényezők azt jelzik, hogy a nemzetközi jog fejlődése és az uniós jogalkotás előtt új feladatok állnak: olyan rugalmas, de jogilag megalapozott keretek kialakítása, amelyek képesek kezelni a globális migráció változó dinamikáit anélkül, hogy az emberi jogi védelem csorbulna.

---

⁴⁶ KLENNER (szerk.): i.m., 42-43.